

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0823U101557

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 30-11-2023

Статус: Захищена

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:



II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Пирожин Роман Васильович

2. Roman Pyrozhyshyn

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-5696-7358

Вид дисертації: доктор філософії

Шифр наукової спеціальності: 032

Назва наукової спеціальності: Історія та археологія

Галузь / галузі знань: гуманітарні науки

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: 032 Історія та археологія

Дата захисту: 12-01-2024

Спеціальність за освітою: 014 Середня освіта (Історія)

Місце роботи здобувача:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Сектор науки: Не застосовується

III. Відомості про дисертацію

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): 3443

Повне найменування юридичної особи: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Код за ЄДРПОУ: 02125544

Місцезнаходження: вул. М. Кривоноса, буд. 2, Тернопіль, Тернопільський р-н., 46027, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Код за ЄДРПОУ: 02125544

Місцезнаходження: вул. М. Кривоноса, буд. 2, Тернопіль, Тернопільський р-н., 46027, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 03, 03.19, 03.19.21, 03.61.13, 03.01

Тема дисертації:

1. Діяльність радянських органів державної безпеки в Тернопільській області (1944–1953 рр.).
2. Operation of the Soviet state security authorities in the Ternopil region (1944–1953).

Реферат:

1. У дисертаційній роботі проведено комплексне дослідження діяльності радянських органів державної безпеки в Тернопільській області (1944–1953 рр.). У першому розділі здійснено аналіз наявної історіографічної та джерельної бази із досліджуваної проблематики. Історіографічний комплекс, щодо досліджуваної проблематики, умовно розділено на групи, першу групу становлять роботи українських істориків; другу групу складає доробок закордонних істориків. Джерельну базу складають дві групи: 1) опубліковані документи, 2) неопубліковані архівні матеріали фондів архівних установ України. Досліджено структуру головного управління НКДБ, міських відділів НКДБ, районних відділень, АГФВ та внутрішньої тюрми.

Проаналізовано кадровий склад та комплектацію структур органів державної безпеки. Було виявлено значний кадровий голод, у структурах було до 40 % вільних вакансій. Виділяється низький рівень підготовки кадрів, більшість працівників у структурах державної безпеки на Тернопільщині закінчували від 3-х – до 8-ми класів школи. Особливу увагу приділяється відділам 10 та 11, їх завданням було протистояти українському та польському визвольному руху, відповідно. Акцентується увага на повну комплектацію даних структур, та походження працівників, так відділ 10, чийм завданням було протистояти українському визвольному руху, майже повністю складався із росіян. Відділ 11, що мав протистояти польському підпіллю, був укомплектований українцями. Висвітлено трансформацію органів державної безпеки після закінчення Другої світової війни, звертається увага на подальше розростання відділу 10, що був перетворений у відділ 2-Н та суттєво розширений. Показано поступове збільшення кількості посад у структурах радянських органів державної безпеки з 1947 р., а також продемонстровано покращення комплектації їх кадрами. Відзначено, що після реформи 1946 р. покращився освітній рівень працівників, збільшилась кількість працівників, що мали середню і вищу освіту, а 3-8 класів школи закінчували лише працівники нижчої ланки. Досліджено, що органи державної безпеки повністю були підзвітні комуністичній партії, так вони звітували перед райкомами та обкомами КП(б)У. Партійні структури призначали працівників в НКДБ-МДБ, та проводили перевірки з використання коштів, оперативної роботи, тощо. Доводиться участь радянських органів державної безпеки у репресіях проти українського визвольного руху. Акцентується увага на тому, що НКДБ-МДБ не лише здійснювали репресії, а й планували їх. Так, головне управління НКДБ-МДБ отримувало з Києва детальну інструкцію з репресій, та розгорнутий план дій. Зокрема, в ньому призначалися відповідальні люди за ліквідацію того чи іншого проводу ОУН, терміни виконання завдань та перелік доступних воєнних сил для виконання плану. Наводяться статистичні дані репресій по роках, де є детальні цифри вбитих та арештованих членів українського визвольного руху, кількість вивезених сімей повстанців, рідше наводяться втрати серед працівників органів державної безпеки. Виділяється ключова роль радянських органів державної безпеки в здійсненні масових депортацій населення, НКДБ-МДБ виступають організаторами та виконавцями виселень. Головні управління НКДБ-МДБ отримували інструкції, плани виселення та кількість сімей, які потрібно було депортувати у конкретні обл. Досліджено роль органів державної безпеки у ліквідації ГКЦ та протестантських релігійних організацій та Свідків Єгови. Показано, що МДБ виступили організаторами псевдособору 1946 р., де було оголошено про «об'єднання» з РПЦ. Акцентується увага на репресіях проти священників, закритті хамів ГКЦ та їх використанні, як склади продукції чи просвітницькі організації. Продемонстровано спроби органів державної безпеки взяти під контроль протестантські релігійні організації з метою підпорядкування їх єдиній структурі, однак після провалу задуму віруючих репресували. Показано репресії проти Свідків Єгови, акцентується увага на тому, в першу чергу виявляли лідерів осередків, їх судили, після чого депортували разом з сім'ями. Зазначається, що в результаті репресій було змінено етнічний склад населення, так значно знизилася кількість поляків та євреїв. Звертається увага на збільшення кількості росіян, особливо у містах. Відзначається, що знизилася і загальна кількість населення, післявоєнного росту кількості населення не відбулось, зокрема, й через репресії.

2. The dissertation conducts a comprehensive study of the activities of the Soviet state security authorities in the Ternopil region (1944–1953). The first chapter analyzes the available historiographical and source base on the subject. The historiographical complex, in relation to the studied issues, is conditionally divided into groups, the first group includes the works of Ukrainian historians; the second group consists of the work of foreign historians. The source base consists of two groups: 1) published documents 2) unpublished archival materials of the funds of archival institutions of Ukraine, funds of archival institutions of Ukraine. The structure of the NKDB headquarters, city NKDB departments, district departments, AGFV, and the internal prison is studied. The author analyzes the staffing and equipment of the state security authorities. A significant staff shortage was identified, with up to 40 % of vacancies in the structures. The low level of training of personnel stands out; most employees in the state security structures in Ternopil region graduated from 3rd to 8th grade. Particular attention is paid to departments 10 and 11, their task was to oppose the Ukrainian and Polish liberation movements. Attention is focused on the full complement of these structures, and the origin of the employees, for example, department 10, whose task was to

oppose the Ukrainian liberation movement, was almost entirely composed of Russians. Department 11, which was supposed to confront the Polish underground, was staffed by Ukrainians. The transformation of state security authorities after the end of the Second World War is highlighted, attention is drawn to the further growth of Department 10, which was transformed into Department 2-N and significantly expanded. The author shows a gradual increase in the number of positions in the structures of the Soviet state security authorities since 1947, and also demonstrates an improvement in their staffing. It was noted that after the reform of 1946, the educational level of employees improved, the number of employees with secondary and higher education increased, and only low-level employees graduated from the 3rd-8th grades of school. It has been studied that the state security authorities were fully accountable to the Communist Party, as they reported to the district and regional committees of the CP(B)U. Party structures appointed employees to the NKDB-MDB and conducted inspections of the use of funds, operational work, etc. The author proves the participation of Soviet state security authorities in repressions against the Ukrainian liberation movement. The author emphasizes that the NKDB-MDB not only carried out repressions, but also planned them. For example, the NKDB-MDB Main Directorate received detailed instructions on repression from Kyiv and a detailed action plan. In particular, it appointed responsible people for the elimination of this or that OUN leadership, the timing of tasks, and a list of available military forces to implement the plan. Statistical data of repressions by year are provided, with detailed figures of killed and arrested members of the Ukrainian liberation movement, the number of deported families of rebels, and losses among state security personnel are less often reported. The key role of the Soviet state security authorities in the implementation of mass deportations is emphasized, with the NKDB-MDB acting as organizers and executors of the deportations. The main departments of the NKDB-MDB received instructions, eviction plans, and the number of families to be deported to specific regions. The role of the state security authorities in the liquidation of the UGCC and Protestant religious organizations and Jehovah's Witnesses is investigated. It is shown that the MDB organized the pseudo-council of 1946, where the "unification" with the Russian Orthodox Church was announced. Attention is focused on the repression against priests, the closing of the UGCC shacks and their use as warehouses or educational organizations. The author demonstrates the attempts of state security authorities to take control of Protestant religious organizations in order to subordinate them to a single structure, but after the failure of the plan, believers were repressed. The repressions against Jehovah's Witnesses are shown, with an emphasis on how the leaders of the cells were first identified, tried, and then deported with their families. It is noted that as a result of the repressions, the ethnic composition of the population changed, with the number of Poles and Jews decreasing significantly. Attention is drawn to the increase in the number of Russians, especially in cities. It is noted that the total population has also decreased, and there has been no post-war population growth, in part due to repression.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- Пирожин Р. В. Проступки та покарання працівників районних та міських відділень Народного комісаріату державної безпеки – Міністерства державної безпеки у Тернопільській області у 1944–1948 роках Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія «Історичні науки». 2019. Т. 30. № 4. С. 51–57.

- Пирожишин Р. В. Штатний розпис та особовий склад Козівського та Козлівського районних відділень НКДБ-МДБ в Тернопільській області в 1944-1950 рр. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні відносини». 2019. № 6. С. 12-17.
- Пирожишин Р. В. Заслуги та винагородження працівників районних і міських відділень НКДБ-МДБ у Тернопільській області в 1945-1948 роках Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія «Історія». 2020. № 2(145). С 70-73
- Москалюк М. М., Пирожишин Р. В. Навчання та підвищення кваліфікації працівників НКДБ-МДБ Тернопільської області у 1945-1948 рр. Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету: збірник наукових праць. Серія: Історичні науки. Ізмаїл, 2021. Вип. 52. 220. С. 138-145.
- Москалюк М. М., Пирожишин Р. В. Структура та комплектація адміністративно-господарсько-фінансового відділу і внутрішньої тюрми НКДБ-МДБ в Тернопільській області у 1944-1946 рр. Східноєвропейський історичний вісник: [збірник] / М-во освіти і науки України, ДДПУ ім. І. Франка; [редкол.: В. Т. Борщевич, В. Марек, М. М. Вегеш та ін.; гол. ред.: В. І. Ільницький ; відп. ред. М. Д. Галів]. Дрогобич: [Посвіт], 2022. Вип. 25. С. 166-180.

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПІВ:

Впровадження результатів дисертації: Впровадження не планується

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Москалюк Микола Миколайович
2. Mykola Moskaliuk

Кваліфікація: д. і. н., професор

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-4122-5834

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Код за ЄДРПОУ: 02125544

Місцезнаходження: вул. М. Кривоноса, буд. 2, Тернопіль, Тернопільський р-н., 46027, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Трофимович Володимир Васильович
2. Volodymyr Trofymovych

Кваліфікація: д. і. н., професор**Ідентифікатор ORCID ID:** 0000-0003-0083-0437**Додаткова інформація:****Повне найменування юридичної особи:** Національний університет "Острозька академія"**Код за ЄДРПОУ:** 22554101**Місцезнаходження:** вул. Семінарська, буд. 2, Острог, Острозький р-н., 35800, Україна**Форма власності:** Державна**Сфера управління:** Міністерство освіти і науки України**Ідентифікатор ROR:****Сектор науки:** Університетський**Власне Прізвище Ім'я По-батькові:**

1. Баран Володимир Кіндратович
2. Volodymyr Baran

Кваліфікація: д. і. н., професор**Ідентифікатор ORCID ID:** Не застосовується**Додаткова інформація:****Повне найменування юридичної особи:** Волинський національний університет імені Лесі Українки**Код за ЄДРПОУ:** 02125102**Місцезнаходження:** проспект Волі, буд. 13, Луцьк, Луцький р-н., 43025, Україна**Форма власності:** Державна**Сфера управління:** Міністерство освіти і науки України**Ідентифікатор ROR:****Сектор науки:** Університетський**Рецензенти****Власне Прізвище Ім'я По-батькові:**

1. Старка Володимир Васильович
2. Volodymyr Starka

Кваліфікація: д. і. н., професор**Ідентифікатор ORCID ID:** 0000-0002-0213-9298**Додаткова інформація:**

Повне найменування юридичної особи: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Код за ЄДРПОУ: 02125544

Місцезнаходження: вул. М. Кривоноса, буд. 2, Тернопіль, Тернопільський р-н., 46027, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Кліш Андрій Богданович

2. Andriy B. Klish

Кваліфікація: д. і. н., професор

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-6074-6064

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Код за ЄДРПОУ: 02125544

Місцезнаходження: вул. М. Кривоноса, буд. 2, Тернопіль, Тернопільський р-н., 46027, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

VIII. Заключні відомості

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Зуляк Іван Степанович

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Зуляк Іван Степанович

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Пньова Юлія Михайлівна

Реєстратор

УкрІНТЕІ

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**



Юрченко Тетяна Анатоліївна